

Strategia Rozwoju Gminy Bełchatów na lata 2023-2030

GMINA
BEŁCHATÓW

SPIS TREŚCI

WSTĘP	2
I. PODSUMOWANIE DIAGNOZY.....	3
I.1. Podsumowanie diagnozy w obszarze społecznym.....	3
II.2. Podsumowanie diagnozy w obszarze gospodarczym.....	7
II.3. Podsumowanie diagnozy w obszarze przestrzennym.....	9
II. KIERUNKI ROZWOJU GMINY BEŁCHATÓW	13
II.1. Plan rozwoju gminy.....	13
II.2. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu lokalnym.....	18
II.3. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu regionalnym.....	18
II.3. Model przestrzenno-funkcjonalny wraz z ustaleniami i zaleceniami dotyczącymi prowadzenia polityki przestrzennej	20
IV. WDRAŻANIE STRATEGII	23
IV.1. Procedury wdrażania, monitoringu i ewaluacji Strategii.....	27
IV.2. Ramy finansowe realizacji Strategii	31
Spis tabel.....	33
Spis rysunków	34

WSTĘP

Strategia rozwoju gminy to dokument tworzący ramy dla procesu zarządzania gminą oraz wyznaczania i osiągania celów polityk publicznych. W formie niematerialnej oznacza realizację procesu zarządzania, podejmowania konkretnych przedsięwzięć służących wdrażaniu proponowanych w Strategii kierunków interwencji przy wykorzystaniu narzędzi wykonawczych, a także proces monitoringu i ewaluacji, przekładający się na doskonalenie podejmowanych działań.

Prace nad Strategią rozpoczęły się na podstawie Uchwały Nr XLVIII/387/2022 Rady Gminy Bełchatów z dnia 12 maja 2022 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu „Strategii Rozwoju Gminy Bełchatów na lata 2023-2030”, w tym trybu konsultacji, o których mowa w art.6 ust.3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Kształt dokumentu wynika z obowiązujących przepisów prawa, w szczególności ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022 poz. 559 z późn. zm.), zgodnie z którą Strategia musi zawierać następujące elementy:

- 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
- 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
- 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
- 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
- 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
- 6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, wraz z zakresem planowanych działań;
- 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
- 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
- 9) ramy finansowe i źródła finansowania.

(Dalszy ciąg zostanie uzupełniony po przeprowadzeniu konsultacji społecznych oraz niezbędnych procedur opiniowania).

I. PODSUMOWANIE DIAGNOZY

I.1. Podsumowanie diagnozy w obszarze społecznym

Gminę wiejską Bełchatów na dzień 31.12.2021 r. zamieszkiwało prawie 12 tys. mieszkańców, tj. 10,5% ludności powiatu bełchatowskiego oraz 0,5% województwa łódzkiego. Na terenie gminy zlokalizowane są 52 miejscowości, natomiast jednostek pomocniczych (sołectw) - 41. Największymi miejscowościami pod względem liczby mieszkańców są Zawady (664 osób), Postękalice (536) i Zdieszulice Górne (527). Ponadto w 6 wsiach mieszka ponad 400 osób: Dobrzelów (475), Oleśnik (446), Łękawa (464), Kurnos Drugi (424), Domiechowice (416). Teren gminy ze względu na swoje cechy środowiskowe charakteryzuje się relatywnie niewielką gęstością zaludnienia (66 os./km²) względem wskaźnika dla powiatu bełchatowskiego (116 os./km²) oraz województwa łódzkiego (134 os./km²).

Analiza zmiany potencjału demograficznego w latach 2016-2020 wskazuje na istotny wzrost ogólnej liczby mieszkańców gminy (+7,2%). Zmiany liczby mieszkańców gminy mają charakter pozytywny w porównaniu do całego województwa łódzkiego, które charakteryzuje się spadkiem liczby ludności. U podstaw tego kierunku leży przede wszystkim utrzymujący się wysoki przyrost migracyjny mieszkańców (saldo migracji +23 os./na 1000 mieszkańców) i przyrost naturalny (w latach 2016-2019 średnio na poziomie 1,09 os./1000 mieszkańców, natomiast dopiero w 2020 r. na poziomie -0,77 os./1000 mieszkańców).

Potencjał demograficzny gminy zależy nie tylko od liczby mieszkańców, ale także od struktury. Udział mieszkańców młodych, tj. poniżej 17 roku życia wynosił w 2020 r. 20,4% i był wyższy niż w powiecie oraz województwie. Analiza danych historycznych wskazuje jednak na zachodzenie w gminie i w całym regionie, zmian zmierzających do starzenia się społeczności. W ciągu zaledwie 5 lat w gminie udział osób w wieku przedprodukcyjnym wzrósł o nieco ponad 2% (gdy w województwie o 1,7%) przy jednoczesnym wzroście udziału osób w wieku poprodukcyjnym o ponad 10% (w województwie łódzkim o ponad 9%).

Dzieci do lat 3 mogą od 2020 r. korzystać z opieki w żłobku (32 miejsca dla dzieci osób biernych zawodowo lub bezrobotnych, które planują powrót na rynek pracy). W efekcie uruchomienia placówki 8,2% dzieci w wieku do lat 3 z gminy Bełchatów objęto opieką żłobkową. Wskaźnik ten jest niższy niż odnotowany w powiecie i województwie (odpowiednio: 14,4% oraz 11,4%).

Ponadto na terenie gminy działa 6 placówek oświatowych: Szkoła Podstawowa im. Gen. Janusza Głuchowskiego w Dobiecinie oraz Zespoły Szkolno-Przedszkolne w Domiechowicach, Dobrzelowie, Kurnosie Drugim, Janowie i Łękawie. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. na 1 tys. dzieci w wieku 3 - 6 lat wychowaniem przedszkolnym objętych było 537,1. Analiza danych opisujących sytuację w powiecie bełchatowskim oraz województwie

łódzkim pozwala stwierdzić, że poziom objęcia opieką przedszkolną jest niewystarczający (wartości wskaźnika wynoszą odpowiednio dla powiatu 895,8 oraz województwa 908,3). Potwierdzenie zapotrzebowania na opiekę przedszkolną stanowi utrzymujący się od 2017 r. wzrost liczby dzieci w przedszkolach.

Każda ze szkół podstawowych zapewnia uczniom szeroki wachlarz zajęć pozalekcyjnych. Natomiast żadna nie prowadzi wymiany uczniów z placówkami oświatowymi z zagranicy. Na stanie każdej placówki znajdują się rzutniki multimedialne, tablice czy monitory interaktywne. Uczniowie korzystają z sal gimnastycznych i pracowni komputerowych. W przypadku ZSP w Domiechowicach oraz Kurnosie Drugim w szkołach są boiska o sztucznej nawierzchni (stan bardzo dobry), w Zespole w Dobrzelowie boisko trawiaste wymaga remontu. Szkoły w Janowie oraz Dobiecinie nie mają własnych boisk. W sąsiedztwie znajdują się gminne boiska typu „Orlik” ze sztuczną nawierzchnią, z których uczniowie korzystają podczas zajęć. We wszystkich szkołach dzieci mogą korzystać ze świetlic szkolnych.

Wyniki egzaminów ósmoklasisty w 2021 r. w poszczególnych placówkach były zróżnicowane. Egzamin z języka polskiego wypadł poniżej średniej wojewódzkiej w trzech szkołach. W przypadku matematyki wyłącznie szkoła w Łękawie osiągnęła wyższy poziom. Również uczniowie szkoły w Łękawie uzyskali wyniki z języka angielskiego wyższe niż ich rówieśnicy w regionie.

Organizacją życia kulturalnego w gminie zajmuje się Centrum Kultury i Sportu Gminy Bełchatów z filiami w Zdieszulicach Dolnych, Kurnosie Drugim, Augustynowie i Zawadach. Biblioteki są włączone w strukturę GCK i funkcjonują w Kurnosie Drugim oraz Łękawie. Spada liczba osób korzystających z bibliotek w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców (z 13 w 2016 r. do 6 w 2020 r.). Liczba wypożyczeń (w przeliczeniu na jednego czytelnika) również spada - z 5,8 woluminów w 2016 r. do 4,1 w 2020 r. Są to bardzo niskie wartości, odbiegające mocno od średnich danych dla całego powiatu, gdzie wynoszą one odpowiednio 14,7 i 17,5. W gminie Bełchatów organizowano wiele imprez kulturalnych o różnej tematyce i charakterze - gminnym, lokalnym, powiatowym czy nawet ogólnopolskim.

Na terenie gminy funkcjonuje 5 świetlic wiejskich, które przystosowane są do różnej liczby użytkowników. Ich stan jest zróżnicowany. Świetlice wyposażone są w podstawowy sprzęt typu zastawa, krzesła, stoły, kuchnie.

Na terenie gminy funkcjonuje 7 związków, klubów i stowarzyszeń w obszarze sportu i rekreacji. Prowadzą one zajęcia z różnych dyscyplin sportowych, tj. piłka nożna, tenis stołowy, kolarstwo oraz nauka marszu nordic walking. Największym klubem sportowym jest LKS Zjednoczeni Gmina Bełchatów, do którego na zajęcia uczęszcza 100 osób. Gmina wyposażona jest w bogatą infrastrukturę sportową, z której mogą korzystać mieszkańcy. Na jej terenie znajduje się 11 siłowni zewnętrznych, 4 boiska, 4 wielofunkcyjne boiska sportowe i 21 placów zabaw.

Zadania z zakresu rozpoznawania i zaspokajania niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin, które własnym staraniem nie są w stanie pokonać trudności oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bełchatowie. Ważną formą wsparcia świadczoną przez GOPS jest pomoc w zakresie dożywiania. Ponadto rodziny otrzymują pomoc finansową m.in. w formie świadczeń „500+”, „Za życiem”, „Dobry start” czy Karty Dużej Rodziny. Dodatkowo GOPS zapewnia funkcjonowanie asystenta rodziny - był nim jeden z pracowników Ośrodka, dysponujący odpowiednimi kwalifikacjami. W ostatnich latach liczba rodzin (w tym liczba mieszkańców) korzystających z pomocy społecznej sukcesywnie maleje: liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej spadła między 2017 a 2021 r. o prawie 60%, zaś liczba osób w rodzinach - o 67%. Najczęstszymi przyczynami występowania ubóstwa są: bezrobocie oraz niska dochodowość gospodarstw. Najczęściej problem ubóstwa diagnozowano w rodzinach, w których występuje również problem długotrwałej choroby czy niepełnosprawności. Niezmiennie najczęściej wsparcia wymagają jednoosobowe gospodarstwa domowe, które w 2021 r. stanowiły 69,6% korzystających z pomocy rodzin. Relatywnie największy spadek odnotowano w przypadku rodzin z dziećmi, które korzystały z pomocy. Ze wsparcia w pierwszym roku analizy skorzystało 140 rodzin, podczas gdy w 2021 r. było ich już tylko 37 (spadek o ponad 73%).

Na obszarze gminy nie działa żaden punkt opieki medycznej. Opiekę tę mieszkańcy gminy realizują w placówkach znajdujących się na terenie miasta Bełchatowa. Ponadto znaczna część osób korzysta z podmiotów służby zdrowia podlegających Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów oraz Elektrowni.

Wszystkie obszary życia w gminie Bełchatów wspierane są przez działania organizacji pozarządowych, których ogólna liczba na koniec 2021 r. wyniosła 33. Zgodnie z danymi REGON liczba ta stale wzrasta. W latach 2017-2021 w gminie przybyło 10 podmiotów tzw. III sektora. Należy zwrócić uwagę, że zasadniczą część powyższych podmiotów stanowią stowarzyszenia Ochotniczych Straży Pożarnych, które działają w większości miejscowości w gminie. Tym samym, na OSP spoczywa częściowo ciężar aktywizacji mieszkańców.

Za bezpieczeństwo odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Bełchatowie. Zgodnie z danymi jednostki, do najczęściej popełnianych na terenie gminy przestępstw należą: kradzieże mienia, kradzieże pojazdu, kradzieże z włamaniem, rozboje, uszkodzenie ciała, uszkodzenie mienia, bójki i pobicia. Wskaźnik wykrywalności przestępstw w gminie utrzymuje się na relatywnie stałym, wysokim poziomie.

Najliczniejszą grupą organizacji działających na rzecz bezpieczeństwa gminy Bełchatów są Ochotnicze Straże Pożarne. Na terenie gminy działa ich 12, z czego 2 jednostki włączone są do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Jednostki OSP dysponują bogatym wyposażeniem sprzętowym.

Analiza SWOT w obszarze społecznym

Mocne strony	Słabe strony
- wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, - wzrost liczby mieszkańców, - dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3, - szeroka oferta kulturalna, - dobre warunki nauczania, - funkcjonujące świetlice wiejskie, - działające jednostki OSP, - działalność organizacji pozarządowych oraz inna aktywność mieszkańców, które mogą stanowić o potencjale społecznym w gminie, - spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej, - dostęp do świetlic wiejskich, - bliskość Bełchatowa, w którym można korzystać z oferty usług społecznych	- przyrost liczby osób starszych generujący większe zapotrzebowanie na usługi medyczne, opiekuńcze i pielęgnacyjne, co powoduje dodatkowe obciążenia dla budżetu gminy, - niewystarczający dostęp opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego, - dostęp do opieki zdrowotnej tylko poza terenem gminy, - mała aktywność społeczna, - stosunkowo wysoki udział korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, bezrobocia, ciężkiej choroby czy niepełnosprawności, - słaba sieć połączeń komunikacji publicznej, pozwalających łatwo i szybko korzystać z usług dostępnych poza terenem gminy, - duża powierzchnia gminy i odległości między miejscowościami, utrudniające integrację mieszkańców
Szanse	Zagrożenia
- bliskość ważnych dróg: S8, A1, DK74, DK91, DK12 - bliskość większych ośrodków miejskich, mogących stanowić miejsce pracy, - dalszy napływ nowych mieszkańców, - wzrost popularności stylu życia „slow life”, - aktywność lokalnych władz w pozyskiwaniu różnego typu funduszy na realizację zadań w obszarze społecznym, - współpraca z różnymi instytucjami i podmiotami, również spoza terenu gminy	- odpływ młodych mieszkańców do Łodzi ze względu na bardziej atrakcyjną ofertę (pracy, mieszkaniową, spędzania wolnego czasu), - spadek stopy życiowej społeczeństwa, - niska motywacja do integracji i zaangażowania w sprawy gminy, - starzenie się społeczeństwa, - pomoc społeczna w niektórych przypadkach wpływająca demotywująco na chęć podejmowania pracy zawodowej i samodzielne funkcjonowanie, - zmniejszenie środków finansowych do budżetów samorządów terytorialnych, - niestabilne i często zmieniające się uregulowania prawne, w tym zwłaszcza finansowe, - problemy finansowe gminy, związane ze spadkiem znaczenia kopalni i elektrowni

	jako najważniejszych podmiotów przemysłowych
--	--

II.2. Podsumowanie diagnozy w obszarze gospodarczym

Z uwagi na podmiejski charakter gminy, największymi miejscami pracy dla mieszkańców gminy jest miasto Bełchatów, Kopalnia i Elektrownia Bełchatów oraz instytucje związane z ich funkcjonowaniem - ośrodki wypoczynkowe w Wawrzkowiznie i Słoku oraz Zakład Energetyczny w Kurnosie Drugim.

Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON systematycznie rośnie. W 2021 r. według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w gminie zarejestrowane były 1052 podmioty, z czego zdecydowaną przewagę stanowi sektor prywatny (97,8%). Warunki dla rozwoju działalności gospodarczej sprawiają, że liczba firm wzrosła w latach 2017-2021 o 35% i wzrost ten osiągnął wyższy poziom niż średnia dla powiatu bełchatowskiego czy województwa łódzkiego (odpowiednio o 11%). Niemniej jednak wskaźnik nasycenia podmiotami gospodarczymi w gminie nadal jest niższy niż w regionie. W 2021 r. liczba podmiotów na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosiła w gminie 133 podmioty, podczas gdy w województwie łódzkim aż 184 podmioty.

Wśród podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy Bełchatów w 2020 r. zdecydowanie przeważały te zajmujące się handlem - stanowiły 23,7% ogółu zarejestrowanych podmiotów. Również istotne dla gospodarki gminy są sekcje: F - budownictwo (16 % ogółu) oraz C - przetwórstwo przemysłowe (10,6%).

Wśród podmiotów sektora prywatnego zdecydowaną przewagę stanowią podmioty prowadzone przez osoby fizyczne. W 2021 r. prawie 85% wszystkich firm w gminie prowadzonych było przez osoby fizyczne. W porównaniu do powiatu (75,5%) oraz województwa (74,9%) udział ten jest relatywnie wysoki.

W gminie Bełchatów między 2017 a 2021 r. przybyło 606 gospodarstw rolnych (wzrost z 5548 do 7254), przy czym struktura wielkości nie uległa zmianie. W każdym roku analizy największy udział stanowiły gospodarstwa do 5 ha – średnio 95%. Na przestrzeni ostatnich lat przybyło ich najwięcej ze wszystkich kategorii (wzrost o 9,9%), a ich udział w całej strukturze gospodarstw rolnych umocnił się. Gospodarstw większych, o powierzchni między 5 a 10 ha funkcjonowało w 2021 r. 301 (4,1%), a tych o wielkości między 10 a 50 ha - 73 (1%). W obu wypadkach liczba tych gospodarstw w gminie spadła względem 2017 r. Znaczna część rolników posiadających taki mały areal realnie już nie gospodaruje, a swoją ziemię dzierżawi.

W województwie łódzkim i powiecie bełchatowskim nastąpił spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych, wyrażający się m.in. spadkiem udziału ich liczby w ogóle

mieszkańców w wieku produkcyjnym. Dla województwa spadek ten wyniósł od 2016 r. 20%, zaś w powiecie - 25%. Na tle powiatu gmina Bełchatów przedstawia się bardzo pozytywnie, bowiem bezrobocie mierzone tym wskaźnikiem zmniejszyło się o 30,6%, co stanowi trzeci pod względem wielkości spadek wśród gmin powiatu (lepiej wypadają tylko gminy: Szczerców - 37% oraz Rusiec - 36,6%). Analiza danych wskazuje, że - między 2019 a 2020 r. wystąpił nieznaczny wzrost udziału osób bezrobotnych. Jest to najprawdopodobniej spowodowane kryzysem na rynku pracy wywołanym pandemią COVID-19. Pozytywny przejaw zmian stanowi istotne zmniejszenie liczby bezrobotnych do 30 roku życia (w gminie o 36%, w powiecie o 32%), jak również długotrwale bezrobotnych (w gminie o 23%, w powiecie o 24%). Świadczy to o stabilnej i dobrej sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Analiza SWOT w obszarze gospodarczym

Mocne strony	Słabe strony
- wzrost aktywności gospodarczej, - spadek bezrobocia, - gęsta sieć drogowa i korzystne położenie względem dróg krajowych czy ekspresowych, - bliskość większych ośrodków miejskich	- wysoki udział bezrobocia długotrwałego, - rozdrobnione rolnictwo, słabo wyposażone w sprzęt rolniczy i środki produkcji, - uzależnienie systemu gospodarczego od działalności kopalni i elektrowni, - słaby potencjał dla rozwoju turystyki lokalnej
Szanse	Zagrożenia
- wzrost popularności rolnictwa ekologicznego, - wsparcie rozwoju MMŚP (środki pomocowe), - nowa perspektywa finansowa 2021-2027 umożliwiająca wsparcie dla działalności gospodarczej	- ograniczone środki zewnętrzne – niekorzystne zapisy dotyczące podziału środków funduszy UE, - rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej, - niekorzystne przepisy prawa i polityka podatkowa utrudniająca rozwój działalności gospodarczej, - brak wypracowanych skutecznych narzędzi wsparcia w przypadku utrzymujących się skutków pandemii COVID-19, - spowolnienie gospodarcze, kryzys finansowy

II.3. Podsumowanie diagnozy w obszarze przestrzennym

Gmina Bełchatów jest gminą wiejską położoną w województwie łódzkim, w powiecie bełchatowskim. Przez gminę przepływa rzeka Rakówka, będąca prawym dopływem Widawki, oraz rzeka Dąbrówka. W południowo-zachodniej części gminy znajduje się dolina rzeki Widawki, jednak została ona silnie przekształcona w związku z działalnością kopalni (uregulowano koryto rzeki, uszczelniono je folią i umocniono płytami betonowymi). W północno-wschodniej części gminy znajdują się Góry Borowskie i tam wysokość terenu przekracza 250 m n.p.m., natomiast najniższa część gminy znajduje się w kierunku południowo-zachodnim (dolina Widawki - 190 m n.p.m.).

Gmina Bełchatów, pomimo zaliczenia do kategorii gmin wiejskich, zatraciła w dużej mierze swój rolniczy charakter na skutek silnych procesów urbanizacyjnych zachodzących od początku lat 90. XX w. Obecnie stanowi głównie „sypialnię” dla osób pracujących w mieście Bełchatów lub na obszarze kompleksu paliwowo-energetycznego zlokalizowanego w gminie Kleszczów. Na uwagę zasługuje fakt, że 1 stycznia 2022 r. część wspomnianego wyżej kompleksu włączona została w granice gminy Bełchatów (obszar obrębu ewidencyjnego Wola Grzymalina o powierzchni 2061,59 ha).

Jako dominująca funkcja rolnicza występuje przede wszystkim w części północnej gminy, gdzie wzbogaca ją rozwinięta sieć osadnicza. Część południowa posiada odmienny charakter, określony przez wysoki udział lasów i stanowi przeciwwagę dla intensywnie zurbanizowanej północy gminy. Zwarte kompleksy leśne pełnią funkcję ochronną dla gminy i miasta. Według form użytkowania dominującymi są użytki rolne (ok. 55%) oraz grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione (ok. 36%). Gmina charakteryzuje się dużym udziałem lasów w powierzchni ogólnej. Jest to lesistość o ponad połowę wyższa niż średnia w województwie łódzkim i większa niż w powiecie bełchatowskim.

Obszar gminy należy do Krainy Północnych Wysoczyzn Brzeźnych (w Pasie Wyżyn Środkowych), co sprawia, że w gminie można znaleźć roślinność typową dla nizin, jak i wyżynną. Wśród lasów dominują bory sosnowe, mieszane bory sosnowo-dębowe i lasy liściaste dębowo-grabowo-lipowe. W południowo-zachodniej części gminy można spotkać łęgi nadrzeczne. W lasach i w pobliżu siedzib ludzkich występują gatunki typowe dla tych obszarów, brakuje natomiast na terenie gminy zwierząt rzadkich, objętych szczególną ochroną gatunkową.

W gminie Bełchatów wyróżnić można Obszar Chronionego Krajobrazu "Dolina Widawki". Rzeka Widawka przepływa przez tereny przekształcone w wyniku eksploatacji węgla brunatnego. Są to tereny cenne przyrodniczo, o znacznym zalesieniu i z licznymi zbiornikami wodnymi. Na wyróżnienie zasługują: zwałowisko kopalni Bełchatów stanowiące dominantę wśród otaczającego terenu i wpływające na urozmaicenie krajobrazu wzniesienia Borowej Góry, stanowiące zespół pagórków o wysokich walorach krajobrazowych z najwyższym szczytem

Borowa. Na terenie gminy za pomniki przyrody uznano: dąb szypułkowy zlokalizowany w Zdieszulicach Dolnych, 3 klony pospolite i dąb szypułkowy na terenie parku w Łękawie, 4 dęby szypułkowe, buk pospolity, kasztanowiec biały, klon pospolity na terenie parku w Wielopolu, lipę drobnolistną na terenie parku w Dobiecinie, dąb szypułkowy w Kurnosie Drugim oraz dąb szypułkowy o nazwie „Generał”, zlokalizowany na terenie gruntów Lasów Państwowych w Korczewie. Wyodrębniono również 14 użytków ekologicznych. Są to: 11 bagien śródlęsnych (w miejscowościach: Wielopole, Domiechowice, Myszaki, Zawadów, Bukowa, Adamów), zbiorniki wodne w Domiechowicach i Dobrzelowie oraz zarośnięte torfowisko w Kałdunach.

Poza wartymi ochrony obiektami przyrodniczymi, gmina Bełchatów posiada również cenne zabytki. Do rejestru prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi wpisanych jest 8 zabytków. Dodatkowo 24 obiekty wpisane zostały do Gminnej Ewidencji Zabytków. Osoby występuje 217 stanowisk archeologicznych.

Zgodnie z analizą przeprowadzoną na potrzeby opracowania *Studium uwarunkowań...*, głównym źródłem zagrożenia powietrza jest Elektrownia "Bełchatów". Elektrownia to największy w kraju producent energii elektrycznej wytwarzanej w procesach spalania węgla brunatnego, w wyniku którego powstają: pyły, tlenki siarki, tlenki azotu i tlenki węgla. Na zanieczyszczenia emitowane przez Elektrownię nakładają się emisje pochodzące z lokalnych źródeł punktowych, które jednak oddziałują głównie na ich bezpośrednie otoczenie. Ważnym źródłem zanieczyszczenia są główne arterie o dużym natężeniu ruchu, a zwłaszcza trasy tranzytowe (w tym przede wszystkim: droga krajowa nr 74, drogi wojewódzkie nr 484, 485).

Jednym z największych zagrożeń środowiskowych w gminie jest zaburzenie stosunków wodnych. Duży obszar gminy od strony południowo-zachodniej znajduje się pod wpływem leja depresyjnego wód podziemnych wynikającego z eksploatacji odkrywki KWB „Bełchatów”. Powoduje on zaburzenie stosunków wodnych w glebach na skutek zaniku lub osłabienia podsiąku kapilarnego i skutkuje znacznymi niedoborami wody, szczególnie w okresie letnim, w rejonach zdominowanych przez gleby lekkie o słabych właściwościach zatrzymywania wody.

Gmina Bełchatów posiada dobre powiązania zewnętrzne poprzez układ dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych. System powiązań z miastem Bełchatów i sąsiednimi gminami zapewniają drogi: krajowa nr 74 relacji S8 - Kielce - Zamość - Zosin (granica państwa), wojewódzkie nr 485 relacji Pabianice - Bełchatów oraz nr 484 relacji Buczek - Żelów - Bełchatów - Kamieńsk oraz gęsta sieć dróg powiatowych. W niedalekiej odległości od gminy biegną drogi krajowe nr 12 oraz 1 (w tym odcinek autostrady A1) i 91. Gmina Bełchatów zarządza 35 km dróg kategorii gminnej, z czego znacząca większość posiada nawierzchnię twardą (30,35 km), a reszta nawierzchnię twardą ulepszoną - 4,66 km. Zgodnie z danymi GUS, w gminie Bełchatów rowerzyści mają do dyspozycji 14,5 km dróg rowerowych.

Transport publiczny jest słabo rozwinięty. Zasadnicza część miejscowości (poza tymi, które leżą wzdłuż dróg wojewódzkich) jest pozbawiona możliwości skorzystania z transportu publicznego. Na teren powiatu bełchatowskiego ma powrócić pasażerska linia kolejowa, biegnąca przez teren gminy Bełchatów. Jej projekt znalazł się na liście projektów do realizacji w ramach rządowego programu "Kolej Plus". Linia ma przebiegać na trasie Piotrków Trybunalski - Bełchatów - Kleszczów. Ze względu jednak na jej położenie, nie będzie stanowiła znaczącej alternatywy dla mieszkańców gminy.

W gminie Bełchatów odnotowuje się intensywny rozwój budownictwa mieszkaniowego. Na koniec 2020 r., zgodnie z danymi GUS, zlokalizowanych było 4059 budynków mieszalnych, aż o 10% więcej względem 2016 r. Dynamika zmian jest większa niż w powiecie bełchatowskim (5%) oraz województwie łódzkim (3,8%). Jest to efekt rozwoju strefy podmiejskiej dla miasta Bełchatowa oraz wzrostu liczby mieszkańców gminy.

Rozwój mieszkalnictwa determinuje konieczność zapewnienia właściwych instalacji sanitarno-technicznych. W przypadku wyposażenia w wodociąg sytuacja w gminie przedstawia się stabilnie w ostatnich latach (prawie 100% gospodarstw domowych). Dużo większe zróżnicowanie ma miejsce w przypadku dostępu do ustępu spłukiwanego czy do łazienki. Niższe wartości wskaźników są związane z rokiem budowy budynku. Na uwagę zwraca natomiast stopniowy wzrost udziału mieszkań posiadających dostęp do gazu sieciowego.

Mieszkaniowy zasób gminy Bełchatów obejmuje 25 lokali mieszkalnych, w tym lokale mieszkalne w budynkach stanowiących w całości własność gminy (Łękawa, Postękalice, Zdieszulice Górne, Zawadów, Wola Mikorska), lokale mieszkalne w budynkach szkół podstawowych w Łękawie i Dobrzelowie, 5 lokali mieszkalnych w budynku w Dobiecinie, w którym gmina Bełchatów posiada udział we własności.

Poziom zwodociągowania gminy to 98,3%, natomiast skanalizowania - 27,2%. Na terenie gminy Bełchatów funkcjonuje sieć wodociągowa o łącznej długości 272,9 km. Liczba przyłączy to 4289. Sieć kanalizacji sanitarnej ma długość 28,8 km, a liczba przyłączy to 679. Podmiotem zarządzającym siecią kanalizacyjną jest Gmina Bełchatów, zaś nadzór prowadzi Przedsiębiorstwo Komunikacji, Transportu i Usług Komunalnych Gminy Bełchatów sp. z o.o. Duża część gospodarstw posiada przydomowe, indywidualne oczyszczalnie ścieków (880 gospodarstw domowych), zaś niektóre także szamba bezodpływowe (677).

Tylko niewielka część mieszkańców gminy ma dostęp do sieci gazowej. Poziom zgazyfikowania wynosi 0,7%.

Analiza SWOT w obszarze przestrzennym

Mocne strony	Słabe strony
• prawie pełne zwodociągowanie gminy, • dostęp do sieci gazowej, • gęsta sieć drogowa, • dogodne położenie komunikacyjne, • dostęp do terenów pod inwestycje • stosunkowo czyste środowisko, brak źródeł emisji gazów przemysłowych, • zinwentaryzowane środowisko przyrodnicze - wyznaczone tereny i obiekty prawnie chronione.	• niski stopień skanalizowania gminy, • niski stopień zgazyfikowania gminy, • zły stan części dróg, • duże natężenie ruchu drogowego generujące hałas i znaczne zanieczyszczenie powietrza, • niski stopień wyposażenia w drogi rowerowe, • małe zastosowanie odnawialnych źródeł energii, • wysoka emisja pyłów pochodząca z domowych kotłowni, • zanieczyszczenie powietrza oraz zaburzenie stosunków wodnych związane z działalnością kopalni i elektrowni
Szanse	Zagrożenia
• utworzenie ścieżek rowerowych o znaczeniu turystyczno-rekreacyjnym, • ułatwienie dostępu do środków na inwestycje związane z OZE, • wzrost świadomości ekologicznej, • poprawa sytuacji finansowej gminy w związku z przejęciem części terenów należących do elektrowni Bełchatów	• ograniczone środki na działania w zakresie infrastruktury, • gwałtowne, nagłe zjawiska pogodowe, • ograniczone środki własne na realizację projektów z udziałem środków pochodzących z Unii Europejskiej i budżetu państwa.

II. KIERUNKI ROZWOJU GMINY BEŁCHATÓW

II.1. Plan rozwoju gminy

Efekt prac diagnostycznych stanowi podstawę dla opracowania części programowej strategii, która zawiera kluczowe założenia polityki rozwoju lokalnego gminy Bełchatów. Struktura strategii obejmuje następujące elementy:

- cele strategiczne, uwzględniające trzy obszary: społeczny, gospodarczy i przestrzenny,
- kierunki działań planowanych do podjęcia dla osiągnięcia celów strategicznych.

Odniesienie celów strategicznych do trzech obszarów (społeczny, gospodarczy i przestrzenny) wynika wprost z ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Aby spełnić jej wymogi, taki układ zastosowano w niniejszym dokumencie. Należy jednak pamiętać, że wszystkie te obszary się wzajemnie przenikają, stąd pewne proponowane w ramach kierunków rozwoju działania zostały powtórzone.

Realizacja przedstawionych poniżej kierunków działań przełoży się na wygenerowanie szeregu pozytywnych efektów dla społeczności lokalnej oraz funkcjonowania gminy, w szczególności:

- rozwoju infrastruktury technicznej, zwłaszcza drogowej i kanalizacyjnej,
- poprawy bezpieczeństwa publicznego,
- zmniejszenia poziomu zanieczyszczenia powietrza i ograniczenia negatywnych skutków związanych z ocieplaniem klimatu,
- wzrostu atrakcyjności i poprawy funkcjonalności przestrzeni publicznych,
- rozwoju gospodarczego gminy i wzrostu jej atrakcyjności inwestycyjnej,
- rozwoju infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej,
- poprawy oferty usług publicznych oraz różnorodnych form wsparcia dla potrzebujących,
- osiągnięcia wysokiego poziomu edukacji i integracji społecznej,
- stworzenia szerokiej oferty spędzania czasu wolnego, dostosowanej do mieszkańców w różnym wieku,
- dalszy wzrost atrakcyjności osadniczej gminy.

Kierunek działań	Wskaźniki
Dalszy rozwój opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego na terenie gminy	Liczba dzieci do lat 3/w wieku przedszkolnym, objętych opieką [os.]
Rozwój oferty edukacyjnej poprzez rozbudowy i przebudowy placówek oświatowych, doposażenie w pomoce dydaktyczne oraz zróżnicowaną ofertę zajęć edukacyjnych	Liczba dzieci korzystających z zajęć pozalekcyjnych [os.]
Zapewnienie usług opiekuńczych oraz zagospodarowanie czasu wolnego seniorów np. w formie Senioralnego Domu Kultury lub domu dziennego pobytu	Liczba seniorów korzystających z oferty usług opiekuńczych/innych [os.]
Dalszy rozwój oferty kulturalnej, edukacji ustawicznej oraz sportu na terenie różnych miejscowości gminy	Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i sportowych organizowanych przez i przy współpracy instytucji gminnych [os.]
Poprawa dostępności do usług medycznych poprzez rozwój np. mobilnych stref zdrowia, oferujących programy profilaktyczne mieszkańcom gminy	Liczba uczestników akcji profilaktycznych [os.]
Organizacja wydarzeń integrujących mieszkańców zamieszkujących różne części gminy	Liczba dzieci i młodzieży objętych różnymi formami wsparcia [os.]
Wsparcie dla rodzin poprzez podnoszenie ich kompetencji rodzicielskich i realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej	Liczba rodzin objętych wsparciem [rodziny]
Poprawa sytuacji dzieci i młodzieży, zwłaszcza z rodzin dysfunkcyjnych, w szczególności poprzez utworzenie świetlicy środowiskowej, lepszą ofertę spędzania czasu wolnego, profilaktykę uzależnień oraz dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej	Liczba wspartych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub wykluczonych [os.]
Rozwój usług wsparcia długotrwale chorych oraz niepełnosprawnych	Liczba wspartych organizacji pozarządowych [szt./rok]
Współpraca z instytucjami i podmiotami działającymi w sferze walki z bezrobociem, zwłaszcza bezrobociem długotrwałym	
Rozwój wolontariatu i wspieranie organizacji pozarządowych	
Wzmacnianie partycypacji społecznej	

WYMIAR GOSPODARCZY**ZDYWERSYFIKOWANA GOSPODARKA LOKALNA**

Kierunek działań	Wskaźniki
Aktualizacja i sporządzanie nowych planów zagospodarowania przestrzennego	Powierzchnia uzbrojonych terenów aktywności gospodarczych [ha] Liczba wspartych podmiotów gospodarczych [szt.] Powierzchnia nowej lub zmodernizowanej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej [m ²]
Pozyskanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych	
Promocja oferty inwestycyjnej gminy, w tym wśród przedsiębiorstw działających w branżach „ekologicznych”, umożliwiające zdywersyfikowanie gospodarki lokalnej i jej uniezależnienie od kopalni i elektrowni	
Pozyskiwanie przedsiębiorstw z branż, dla których szczególnie istotne będzie położenie gminy przy ważnych szlakach komunikacyjnych, np. logistyka	
Wspieranie rozwoju małych firm na terenie gminy, zwłaszcza świadczących podstawowe usługi, typu fryzjer, i tworzenie lokalnych centrów usług i handlu	
Wsparcie w promocji lokalnych przedsiębiorców	
Współpraca z organizacjami skupiającymi przedsiębiorców	
Rozwój infrastruktury służącej lokalnej turystyce i rekreacji	
Wzmocnienie współpracy z Lokalną Grupą Działania „Kraina Wielkiego Łuku Warty” w zakresie rozwoju turystyki i przedsiębiorczości lokalnej	

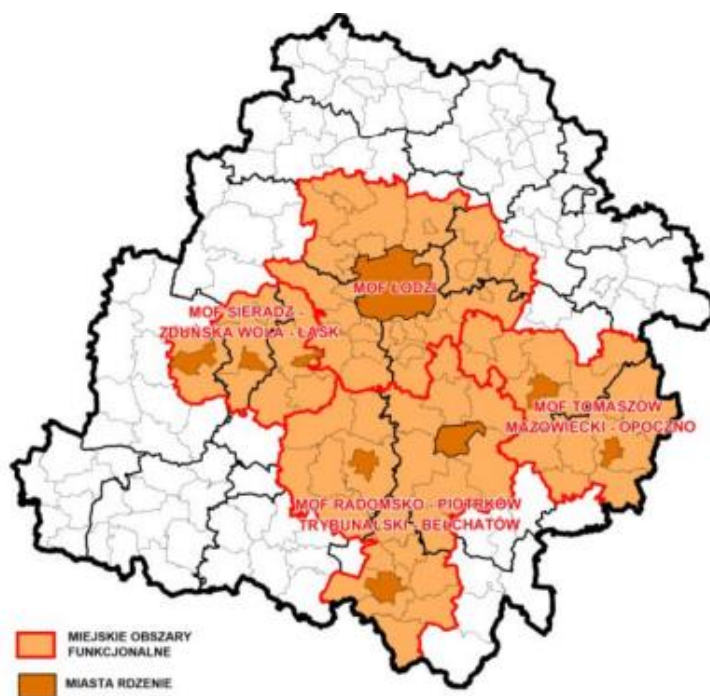
Kierunek działań	Wskaźniki
Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej, w tym modernizacja wodociągów i ujęć wody oraz zwiększanie dostępności kanalizacji zbiorczej	Długość nowej/zmodernizowanej sieci wodociągowej [m] Długość nowej/zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej [m] Liczba obiektów zmodernizowanych energetycznie lub z nowymi OZE [szt.] Liczba zmodernizowanych obiektów użyteczności publicznej [szt.] Liczba zmodernizowanych dróg gminnych [km] Liczba energooszczędnych oprav oświetlenia drogowego [szt.] Liczba wspartych jednostek ochotniczych straży pożarnych [szt./rok]
Rozwój e-usług publicznych w różnych dziedzinach usług publicznych, m.in. w gospodarce wodno-ściekowej	
Aktualizowanie i sporządzanie nowych planów zagospodarowania przestrzennego	
Ułatwienie dostępu do systemu informacji przestrzennej gminy poprzez utworzenie baz danych o nieruchomościach	
Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej m.in. przez termomodernizacje	
Zwiększenie zastosowania OZE w obiektach użyteczności publicznej	
Umożliwienie magazynowania energii pochodzącej z OZE	
Promocja działań związanych z poprawą efektywności energetycznej oraz stosowaniu OZE wśród mieszkańców i podmiotów gospodarczych	
Promocja i wdrażanie małej retencji	
Stosowanie zielono-niebieskiej infrastruktury przy nowych lub modernizowanych obiektach i przestrzeniach publicznych	
Dbłość i rozwijanie terenów zielonych, w tym kompleksów leśnych	
Rozwój komunikacji zbiorowej, wykorzystującej nisko- lub zeroemisyjne pojazdy	
Promocja gospodarki obiegu zamkniętego	
Przebudowa szkół oraz innych obiektów gminnych w celu poprawy warunków pracy	
Modernizacja infrastruktury drogowej gminnej oraz podjęcie starań na rzecz poprawy stanu dróg, zwłaszcza powiatowych	
Modernizacja oświetlenia drogowego, zmierzająca do zmniejszenia stopnia zużycia energii	
Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na potrzeby placówek oświatowych oraz ogólnodostępnej	
Doposażanie jednostek ochotniczych straży pożarnych ze względu na ich znaczenie dla przeciwdziałania i usuwania skutków awarii, zdarzeń drogowych czy klęsk żywiołowych	
Kreowanie większych miejscowości na lokalne centra usług społecznych i gospodarczych	

II.2. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu lokalnym

Nie określa się obszarów strategicznej interwencji w obrębie gminy Bełchatów.

II.3. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu regionalnym

Gmina Bełchatów jako jedna z 35 gmin z terenu województwa łódzkiego została włączona do **Obszaru Nowej Energii**. Celem działań prowadzonych w samorządach znajdujących się na tym terenie, jest budowa akceptacji społecznej dla przemian zmierzających do odchodzenia od węgla brunatnego oraz wspieranie tych samorządów w procesie kształtowania nowego modelu gospodarczego. Transformacja ma zapobiegać regresowi gospodarczemu i społecznemu oraz kreować nowy model gospodarczy, m.in. dzięki wykorzystaniu potencjału zwałowisk Kamieńsk i Szczerców oraz rekultywowanej odkrywki węgla brunatnego na cele turystyczne i sportowe. W sferze gospodarczej planowane działania mają sprzyjać wzrostowi przedsiębiorczości i konkurencyjności obszaru przez: dywersyfikację struktury gospodarczej, rozwój sektora MŚP, wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości i sieci powiązań klastrowych, rozwój stref aktywności gospodarczej, wsparcie cyfryzacji, automatyzacji i innowacji w przedsiębiorstwach, internacjonalizację przedsiębiorstw i promocję gospodarczą. Wspierane będą również innowacyjne rozwiązania związane z czystą energią i OZE, w tym z wytwarzaniem i magazynowaniem energii ze źródeł odnawialnych, poprawą efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz z wdrożeniem modelu gospodarki obiegu zamkniętego. W celu zmniejszenia negatywnych skutków społecznych realizowane powinny być działania związane z podniesieniem jakości kształcenia i kwalifikacji pracowników, zwiększeniem aktywności zawodowej mieszkańców, rozwojem kapitału społecznego oraz rozwojem usług społecznych. Kluczowa będzie interwencja związana z kompleksowym wsparciem w zakresie doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy i organizacji szkoleń zawodowych dla pracowników odchodzących z pracy w sektorze wydobywczo-energetycznym i osób poszukujących pracy. W sferze przestrzennej planowane działania skoncentrowane będą m.in. na: rekultywacji terenów zdegradowanych w kierunku przywrócenia im funkcji przyrodniczych lub nadania im nowych funkcji, poprawie adaptacyjności do zmian klimatu, w tym przeciwdziałanie niedoborom wody, zmniejszaniu emisji z systemu transportowego, jego integracji i ograniczaniu wykluczenia transportowego i cyfrowego oraz inwestycjach w gospodarkę wodno-ściekową.

Rys. 2 Miejski Obszar Funkcjonalny Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, s. 104.

W niniejszym dokumencie zawarto kierunki działań uwzględniające przewidziane w strategii rozwoju województwa najistotniejsze elementy rozwojowe dla wskazanych obszarów strategicznej interwencji.

II.4. Model przestrzenno-funkcjonalny wraz z ustaleniami i zaleceniami dotyczącymi prowadzenia polityki przestrzennej

Na terenie gminy Bełchatów przeważa zabudowa zagrodowa, systematycznie przekształcana i uzupełniana przez zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, co wynika z charakteru gminy, zwłaszcza z jej położenia („obwarzanek” dla miasta Bełchatowa). Obszary gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie Bełchatowa lub w niedalekiej odległości od niego charakteryzują się układem, stanowiącym swoiste przedłużenie osiedli miejskich. Im dalej od granic miasta, tym bardziej zabudowa nabiera wiejskiego charakteru, tzn. staje się bardziej rozproszona, a szkieletem kompozycyjnym staje się ciąg komunikacyjny, wzdłuż którego jest usytuowana. Funkcja rolnicza przeważa w północnej części gminy, gdzie towarzyszy jej rozwinięta sieć osadnicza. Część południową gminy z kolei cechuje wysoki udział lasów, pełniących funkcje ochronne względem gminy i miasta, zwłaszcza przede niekorzystnymi oddziaływaniami związanymi z działalnością przemysłową. Również w tej części znajduje się rozbudowany system infrastruktury energetycznej (gęsta sieć linii 400 i 220 kV oraz stacje elektroenergetyczne), a także zbiorniki wodne z zapleczem rekreacyjnym. Dla gminy Bełchatów

naturalnym niejako centrum jest miasto Bełchatów, które stanowi centrum administracyjne, handlowe i usługowe, mimo że nie wchodzi „w skład” gminy.

Polityka przestrzenna gminy zakłada dążenie do uzupełnienia istniejącej struktury zabudowy poprzez wypełnianie luk w pasmach zabudowy, porządkowanie przestrzeni oraz tworzenie lokalnych wnętrz urbanistycznych. Nowa zabudowa ma stanowić uzupełnienie istniejącej i nawiązywać do jej charakteru. Budynki pełniące różne funkcje muszą stanowić jednolity zespół, spójny z zabudową terenów sąsiednich. Dopuszcza się możliwość lokalizacji zakładów przetwórstwa rolnego na wyznaczonych terenach, jednak przy założeniu ograniczenia uciążliwości do granic własności terenu. Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych zakłada możliwość tworzenia lokalnych przestrzeni zieleni urządzonej i rekreacji, jak skwery czy place zabaw, a także maksymalne zachowanie istniejącego drzewostanu. W przypadku lokalizowania zabudowy usługowej istotne jest jej dostosowywanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Natomiast w przypadku zabudowy produkcyjno-usługowej należy uwzględniać realizację miejsc postojowych w liczbie odpowiadającej charakterowi prowadzonej działalności oraz stosowanie zieleni izolacyjnej wzdłuż granic nieruchomości. Zakłada się ponadto wszelkie działania mające na celu utrzymanie kompleksów leśnych jako ważnego elementu ekosystemu, z możliwością ich powiększenia.

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY WIEJSKIEJ BEŁCHATÓW

LEGENDA

sieć osadnicza i polityka terytorialna

- granica gminy
- miejscowości
- Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF)
- miast powiatowych (wskazany w PZPWł)
- Obszar Strategicznej Interwencji (OSI)
- Zagłębie Górniczo-Energetyczne
- Bełchatów-Złoczew-Szczerców

pokrycie i użytkowanie terenu

- cieki wodne
- kompleksy przemysłowo-gospodarcze
- wody powierzchniowe
- grunty rolne
- tereny leśne
- złoża kopalin
- tereny górnicze

infrastruktura transportowa, techniczna i gospodarcza

- droga krajowa
- droga wojewódzka
- droga powiatowa
- droga gminna
- planowana budowa drogi (wskazana w PZPWł)
- linie kolejowe
- poprawa parametrów technicznych linii kolejowej poza siecią TEN-T (wskazana w PZPWł)
- przebieg linii napowietrznych najwyższego i wysokiego napięcia
- strefa występowania wód geotermalnych do wykorzystania w ciepłownictwie i balneologii (wskazana w PZPWł)

elektrownia Bełchatów

szlaki turystyczne

- Europejski Szlak Kulturowy (Bursztynowy, Romański, Cysterski)
- ponadlokalny szlak rowerowy - magistrala rowerowa (wskazana w PZPWł)

ochrona środowiska

- korytarze ekologiczne
- obszary chronionego krajobrazu

Rys. 3 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Bełchatów.

Źródło: opracowanie własne.

W obrębie gminy Bełchatów wyodrębniono następujące jednolite części wód powierzchniowych oraz podziemnych:

Tab. 1 Jednolite części wód powierzchniowych i podziemnych w gminie Bełchatów.

Jednolite części wód powierzchniowych	Status	Stan	Cel środowiskowy	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
JCWP				
RW60001618229 Rakówka	szcw	zły	dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny	zagrożona
RW600016182499 Pilsia	nat	zły	dobry stan ekologiczny i chemiczny	niezagrożona
RW600016182854 Grabia do Dłutówki	nat	zły	dobry stan ekologiczny i chemiczny	zagrożona
RW6000191825 Widawka od Kręcicy do Krasówki	szcw	zły	dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny	zagrożona
RW60002318236 Ścichawka	nat	zły	dobry stan ekologiczny i chemiczny	zagrożona
RW20001725452499 Bogdanówka	nat	zły	dobry stan ekologiczny i chemiczny	zagrożona
JCWPD				
Jednolite części wód podziemnych	Ogólna ocena stanu	Cel środowiskowy		Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
GW200083	słaby	dobry stan chemiczny, słaby stan ilościowy		zagrożona
GW200084	dobry	dobry stan chemiczny i ilościowy		niezagrożona

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry oraz Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły.

Jednolite części wód powierzchniowych	Status	Stan	Cel środowiskowy
JCWP			
RW600010182299 Rakówka	nat	umiarkowany stan ekologiczny, stan chemiczny poniżej dobrego, zły stan wód	umiarkowany stan ekologiczny, stan chemiczny dobry lub poniżej dobrego
RW600009182499 Pilsia	nat	dobry stan ekologiczny, stan chemiczny poniżej dobrego, zły stan wód	dobry stan ekologiczny, stan chemiczny dobry lub poniżej dobrego

RW600010182853 Grabia do Dłutówki	nat	dobry stan ekologiczny, stan chemiczny poniżej dobrego, zły stan wód	dobry stan ekologiczny, stan chemiczny dobry lub poniżej dobrego
RW6000191825 Widawka od Kręcicy do Krasówki	nat	dobry stan ekologiczny i chemiczny	dobry stan ekologiczny i chemiczny
RW200010254534499 Bogdanówka	nat	dobry stan ekologiczny	dobry stan ekologiczny i chemiczny
JCWPD			
Jednolite części wód podziemnych	Ogólna ocena stanu	Stan	Cel środowiskowy
GW200083	słaby	dobry stan chemiczny, słaby stan ilościowy	dobry stan chemiczny i ilościowy
GW200084	dobry	dobry stan chemiczny i ilościowy	dobry stan chemiczny i ilościowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie II Aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry oraz II Aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły.

W II Aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry oraz II Aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły przewidziano szereg działań dla jednolitych części wód znajdujących się na terenie gminy Bełchatów:

- Rakówka: dodatkowy przegląd pozwoleń wodnoprawnych; rozbudowa sieci monitoringu przepływu; modernizacja części osadowej oczyszczalni ścieków w aglomeracji Bełchatów;
- Pilsia: działania kontrolne przestrzegania przez rolników rozporządzenia w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”, tj. stosowania programu działań, spełnienia obowiązku posiadania planu nawożenia azotem, stosowania nawozów zgodnie z planem nawożenia azotem;
- Grabia do Dłutówki: rozbudowa sieci monitoringu przepływu; budowa/modernizacja oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej, programy wsparcia finansowego budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków oraz budowy i remontów bezodpływowych zbiorników na ścieki;
- GW200083: przeprowadzenie szkoleń dla prowadzących działalność rolniczą w zakresie możliwości zastosowania wodooszczędnych technik nawadniania gruntów ornych oraz sposobów retencjonowania i zagospodarowania wód opadowych w rolnictwie wraz z informowaniem o możliwych programach pozyskiwania środków na realizację działań w nawiązaniu do specyfiki produkcji rolnej; przeprowadzenie przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą analizy możliwości ograniczenia zużycia wody poprzez zastosowanie najlepszych dostępnych technik oszczędzających wodę wraz z oceną możliwości ich zastosowania; dodatkowy przegląd udzielonych pozwoleń wodnoprawnych związanych

z poborem wód podziemnych; opracowanie dodatku do dokumentacji hydrogeologicznej ustalającej zasoby eksploatacyjne ujęcia wód podziemnych; weryfikacja zasobów eksploatacyjnych ujęć wód podziemnych ustalonych na podstawie dokumentacji hydrogeologicznych wykonanych przed 2004 r.;

- GW200084: ustanowienie obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP); wsparcie działań organów administracji w zakresie ustanawiania obszarów ochronnych GZWP.

Plan utrzymania wód na obszarze działania Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu przewiduje szereg działań dla ww. jednolitych części wód powierzchniowych, polegających na wycince zakrzaczeń i zadrzewień, usuwaniu namulów, rumoszu i zatorów, remontach stopni i zastawek, zabezpieczaniu antykorozyjnym elementów stalowych, oczyszczaniu elementów betonowych, uzupełnianiu ubytków betonu.

Wstępna ocena ryzyka powodziowego wskazuje na możliwość wystąpienia powodzi na rzece Rakówka w pobliżu miejscowości Rząsawa oraz na Widawce (od punktu na południe od Rząsawy do miejscowości Piaski).

W *Planie przeciwdziałania skutkom suszy*, przyjętym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r., wskazano, że w szczególności obszar dorzecza Odry można uznać za bardzo i silnie zagrożony wystąpieniem suszy atmosferycznej (prawdopodobieństwo przynajmniej raz na 5 lat na 69,3% powierzchni dorzecza Odry, przy czym silnie zagrożone obszary stanowią prawie ¼ jego powierzchni, głównie w środkowym i dolnym biegu). Obszar gminy Bełchatów zalicza się także do terenów ekstremalnie zagrożonych występowaniem suszy rolniczej. Jako umiarkowane określono zagrożenie wystąpieniem suszy hydrologicznej oraz suszą hydrogeologiczną. Plan nie przewiduje żadnych konkretnych inwestycji związanych z przeciwdziałaniem suszy na terenie gminy Bełchatów, natomiast generalnie dla jednostek samorządu terytorialnego wskazuje następujący katalog zmierzających do tego działań:

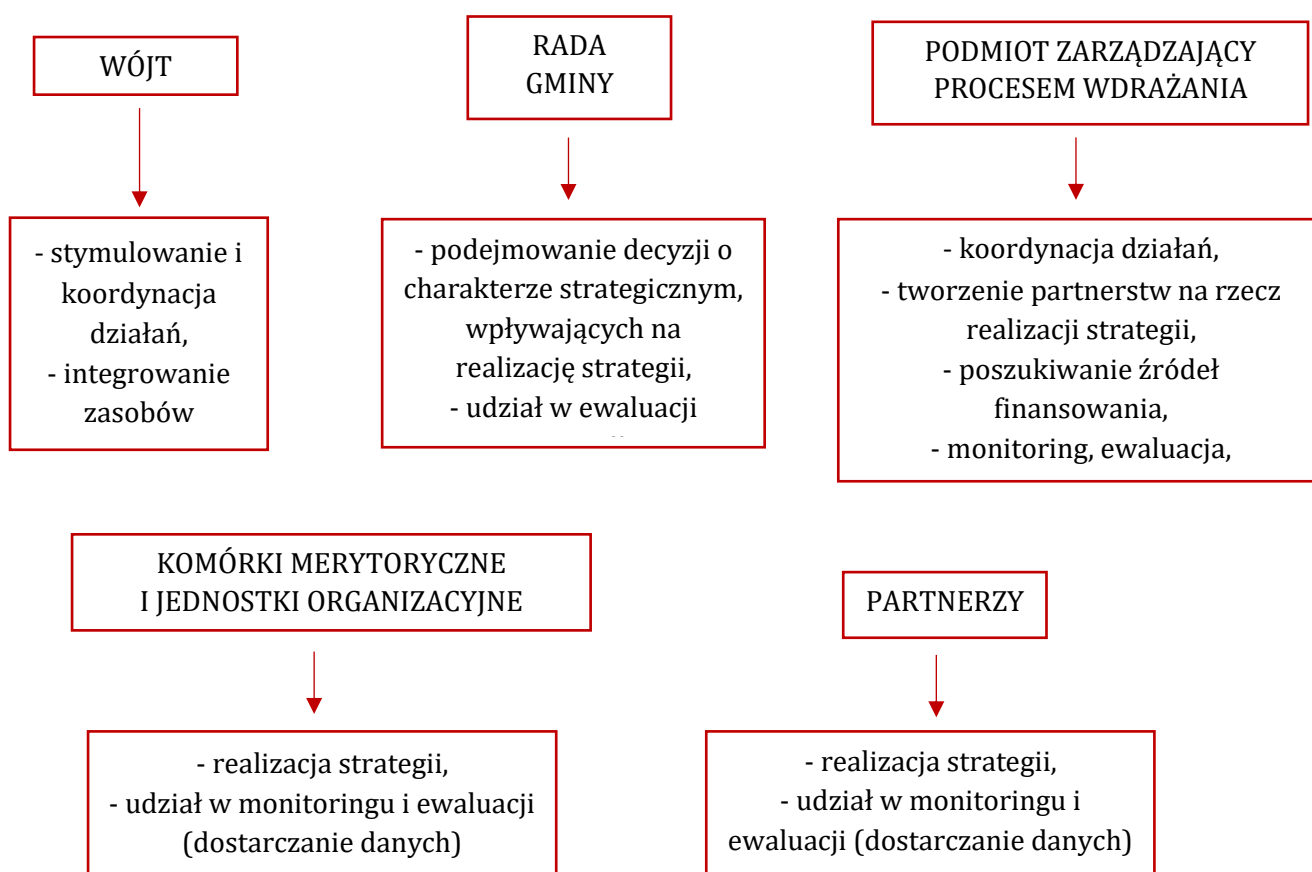
- wdrożenie metod technicznych i nietechnicznych spowalniających odpływ wód z terenów rolniczych,
- opracowanie analizy potrzeb i możliwości zwiększenia retencji na gruntach leśnych oraz przyjęcie do realizacji wskazanych w analizie możliwych rozwiązań,
- zintegrowane zarządzanie wodami opadowymi w oparciu o techniki zagospodarowania opadu w miejscu jego wystąpienia,
- budowa obiektów hydrotechnicznych, a tym samym umożliwienie kontroli obiegu wody za pomocą sztucznych zbiorników wodnych lub ziemnych stawów wyłącznie na obszarach, na których nie jest możliwe zastosowanie działań korzystniejszych z punktu widzenia ochrony środowiska,
- uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego szczebla gminnego,

- tworzenie wraz z wymaganą infrastrukturą alternatywnych ujęć wód lub ich modernizacja na cele zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, z wykorzystaniem wód podziemnych,
- stworzenie procedur w zakresie zapewnienia zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi w przypadku, gdy dotrzymanie ciągłości usług i odpowiednich parametrów dostarczanej przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne nie jest możliwe lub doznaje ograniczeń w związku z występowaniem zjawiska suszy hydrologicznej lub hydrogeologicznej.

IV. WDRAŻANIE STRATEGII

IV.1. Procedury wdrażania, monitoringu i ewaluacji Strategii

Strategia rozwoju gminy to dokument, który wyznacza najważniejsze cele oraz służące ich osiągnięciu kierunki działań. Choć przede wszystkim za realizację odpowiada gmina oraz jej jednostki organizacyjne, to istotne jest dążenie do włączenia w ten proces także innych podmiotów. Należy tu jednak uwzględnić, że gmina nie ma możliwości wywierania nacisku na podmioty niezależne i dużo zależeć będzie od ich chęci zaangażowania się.

Rys. 4 Realizacja strategii rozwoju gminy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Strategia rozwoju gminy. Podręcznik praktyczny*, s. 99.

Realizacja Strategii opierać się będzie na następujących zasadach:

- partycypacja i partnerstwo,
- otwartość,
- aktywność,
- transparentność,
- elastyczność,
- efektywność,
- konsekwencja.

Podmiotem koordynującym wdrażanie zapisów Strategii będzie Wójt Gminy Bełchatów przy wsparciu przede wszystkim komórki organizacyjnej Urzędu Gminy, odpowiedzialnej za koordynację przedsięwzięć służących rozwojowi gminy. Wdrażanie realizowane będzie przez komórki merytoryczne Urzędu Gminy, gminne jednostki organizacyjne oraz inne podmioty prowadzące działalność na terenie gminy.

Wdrożeniu Strategii służyć będą dokumenty wykonawcze, których przygotowanie przez jednostki samorządu terytorialnego już teraz regulują różne akty prawne (fakultatywne i obligatoryjne). Poniższa tabela przedstawia zestawienie różnych dokumentów, które mogą wpływać na realizację poszczególnych celów Strategii. Nie jest to jednak katalog zamknięty, co oznacza, że gmina może tworzyć inne niż wymienione dokumenty programowe w celu rozwiązywania poszczególnych problemów.

Tab. 2 Plan wykonawczy Strategii Rozwoju Gminy Bełchatów na lata 2023-2030.

Cel strategiczny	Dokumenty wykonawcze
WYSOKI POZIOM SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ	• Sołeckie strategie rozwoju/plany odnowy miejscowości • Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii • Programy współpracy Gminy Bełchatów z organizacjami pozarządowymi • Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Bełchatów • Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Bełchatów
ZDYWERSYFIKOWANA GOSPODARKA LOKALNA	• Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Bełchatów • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy • Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego • Strategia LGD Kraina Wielkiego Łuku Warty
WYSOKIEJ JAKOŚCI INFRASTRUKTURA GMINNA, DOSTOSOWANA DO ZMIAN KLIMATU	• Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Bełchatów • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy • Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego • Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Urządzeń Kanalizacyjnych • Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Bełchatów

Źródło: opracowanie własne.

Strategia podlegać będzie aktualizacji zgodnie z art. 10f ust. 5 ustawy o samorządzie gminnym, tj. jeżeli wymagać tego będzie sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy będzie to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa. W takiej sytuacji przygotowany projekt Strategii uwzględniający te zmiany podlega konsultacjom społecznym oraz opiniowaniu przez Zarząd Województwa Łódzkiego, a następnie podlega przyjęciu przez Radę Gminy.

Efektywnemu wdrażaniu Strategii służą procedury monitorowania i ewaluacji. Za dokonywanie procesów kontroli realizacji dokumentu odpowiadać będzie ta sama komórka merytoryczna Urzędu Gminy, która odpowiada za jego wdrażanie.

Monitoring prowadzony będzie w cyklu rocznym, bowiem jego celem jest zapewnienie ciągłości, prawidłowości i efektywności realizacji Strategii. Pozwoli na zidentyfikowanie zagrożeń w ramach realizacji poszczególnych kierunków działań i podjęcie odpowiednich środków zaradczych. Monitoring będzie się opierał na analizie, jakie konkretne projekty były wdrażane w ramach poszczególnych kierunków działania i w jakim stopniu zostały zrealizowane. Do jego przeprowadzenia wykorzystywane będą wskaźniki określony przy każdym z celów strategicznych. Dane niezbędne do realizacji monitoringu będą dostarczały komórki merytoryczne i jednostki organizacyjne gminy, ewentualnie - w sytuacji współpracy z innymi podmiotami (gospodarczymi, społecznymi, itp.) - podmioty zewnętrzne.

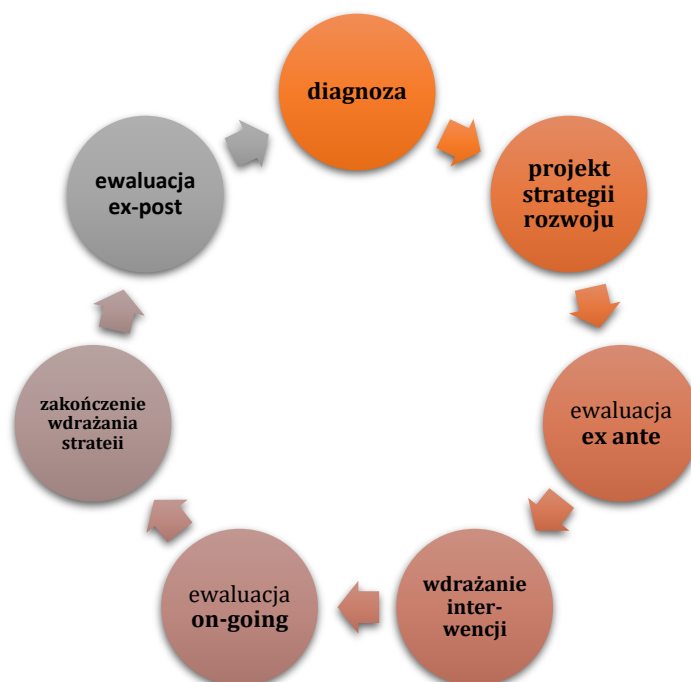
Proces ewaluacji prowadzony będzie w dwóch „momentach” obowiązywania Strategii. Samo jej uchwalenie zostanie poprzedzone ewaluacją ex-ante, zgodnie z zapisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, służącą ocenie planowanej interwencji. Wyniki tego rodzaju ewaluacji mogą poprawić jakość planowanej do wdrożenia interwencji. Pozwalają ocenić trafność, przewidywaną skuteczność oraz efektywność realizacji strategii. Natomiast po przyjęciu przez Radę Gminy Strategii Rozwoju, prowadzone mogą być ewaluacje on-going oraz ex-post. Ewaluacja on-going służy usprawnieniu procesu wdrażania dokumentu, pozyskiwaniu informacji pozwalających na rozwiązywanie problemów (niedających się zidentyfikować tylko na poziomie monitoringu) oraz stanowi podstawę do wprowadzenia ewentualnych zmian zapisów Strategii. Opiera się na ocenie warunków zewnętrznych wdrażania Strategii (np. zmian przepisów prawa), systemu zarządzania i wdrażania Strategii, porównania celów z wynikami Strategii. Ewaluacja ex-post ocenia realne efekty wprowadzonych interwencji w oparciu o kryteria: skuteczności, efektywności, użyteczności i trwałości. Pozwala ona ustalić, czy założone cele zostały osiągnięte, w jakim stopniu oraz czy proces ich realizacji był efektywny. Uzyskane wyniki mogą posłużyć do usprawnienia planowanych działań. Podstawę do ewaluacji stanowić będą analizy jakościowe, desk research, odnoszące się do wskaźników uwzględnianych na etapie opracowania diagnozy.

Ewaluacja on-going zostanie dla niniejszego dokumentu przeprowadzona w 2027 r., co pozwoli ocenić skuteczność działań podejmowanych przez „połowę” okresu obowiązywania Strategii. Jej efektem może być proces aktualizacji dokumentu, polegający w szczególności na zmianie/dodaniu/usunięciu kierunków działań. Natomiast ewaluacja ex-post przeprowadzona zostanie w 2031 r., za cały okres obowiązywania Strategii. W przypadku obu opracowań podstawę stanowić będzie analiza danych zastanych (głównie statystycznych), jednak nie wyklucza się wykonywania analiz o charakterze jakościowym (np. wywiady pogłębione, ankiety). Do ich

realizacji wykorzystane zostaną wskaźniki uwzględnione na etapie opracowania diagnozy strategicznej gminy, tj.:

- zmiana liczby mieszkańców gminy,
- udział ekonomicznych grup ludności w ogóle mieszkańców,
- saldo migracji i przyrost naturalny,
- średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty,
- zmiana liczby osób korzystających z pomocy społecznej z uwzględnieniem powodów korzystania,
- zmiany w zakresie struktury rodzin korzystających z pomocy społecznej,
- liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców,
- poziom przestępczości i wykrywalności przestępstw,
- liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym,
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym,
- zmiana liczby gospodarstw rolnych oraz udział gospodarstw rolnych w poszczególnych grupach powierzchni,
- poziom bezrobocia,
- udział dróg gminnych o nawierzchni gruntowej w ogólnej długości tych dróg,
- korzystający z instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych w gminie (%),
- liczba mieszkań na 1000 mieszkańców.

Raporty z przeprowadzonych ewaluacji będą przygotowywane do końca trzeciego kwartału następującego po roku kończącym okres ewaluowany. Każdy raport będzie przedstawiany radnym i osobom zainteresowanym na najbliższej sesji Rady Gminy do zapoznania.

Rys. 5 Model wdrażania interwencji publicznych w postaci strategii rozwoju gminy.

Źródło: opracowanie własne.

IV.2. Ramy finansowe realizacji Strategii

Oszacowanie środków finansowych niezbędnych do realizacji zapisów Strategii Rozwoju Gminy jest bardzo trudne. Poza pewnymi ogólnymi założeniami najbardziej niezbędnych działań, powinno się uwzględnić zapisy dokumentów wykonawczych. Uwzględniając tylko zapisy Wieloletniej Prognozy Finansowej do 2030 r. szacunkowy koszt realizacji polityk publicznych to 1 262 159 599,14 zł, w tym w poszczególnych latach:

- 132 709 297,88 zł w 2023 r.,
- 121 932 244,58 zł w 2024 r.,
- 132 336 214,14 zł w 2025 r.,
- 136 017 062,64 zł w 2026 r.,
- 143 805 608,64 zł w 2027 r.,
- 147 761 598,64 zł w 2028 r.,
- 151 735 296,64 zł w 2029 r.,
- 155 947 120,34 zł w 2030 r.

Na etapie tworzenia części programowej niniejszej Strategii zbierano także karty przedsięwzięć strategicznych, które powinny zostać uwzględnione w projektowanych celach i kierunkach działań. Koszt tylko tam zaproponowanych działań wyniósł 141 500 000 zł.

Samodzielne sfinansowanie przez gminę tak kosztownych inwestycji nie jest możliwe. Tym bardziej, że poza realizacją projektów infrastrukturalnych, gmina kładzie i planuje nadal kłaść duży nacisk na projekty socjalne i społeczne, o charakterze „miękkim”, co również wymaga kolejnych nakładów finansowych. Dla prowadzenia skutecznej i efektywnej interwencji publicznej będą wykorzystywane wszystkie dostępne środki finansowe, pochodzące m.in. z następujących źródeł:

- środki budżetu jednostek samorządu terytorialnego, w tym regionalne, powiatowe oraz środki własne gminy,
- środki pochodzące z budżetu państwa (pozostające w dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy),
- środki funduszy celowych, np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- fundusze europejskie dostępne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej (obecne i przyszłe programy operacyjne na poziomie krajowym i regionalnym),
- Fundusz Sprawiedliwej Transformacji,
- inne fundusze ze źródeł europejskich jak np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki sektora prywatnego, w tym formuła partnerstwa publiczno-prywatnego oraz fundusze sektora pozarządowego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe,
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarcz antykryzysowych.

Spis tabel

Tab. 1 Jednolite części wód powierzchniowych i podziemnych w gminie Bełchatów.....	23
Tab. 2 Plan wykonawczy Strategii Rozwoju Gminy Bełchatów na lata 2023-2030.....	28

Spis rysunków

Rys. 1 Obszar Nowej Energii w województwie łódzkim.....	19
Rys. 2 Miejski Obszar Funkcjonalny Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów.....	20
Rys. 3 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Bełchatów.....	22